XVI. FIATAL MŰSZAKIAK TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKA

Kolozsvár, 2011. március 24–25.

INFORMÁCIÓS RENDSZEREK A VEZETŐI SZÁMVITELBEN. INFORMÁCIÓ FELDOLGOZÁS, ELŐKÉSZÍTÉS A VEZETŐI DÖNTÉSEKHEZ

SZILÁGYI Judit

Abstract

Information plays an important role in many territories of life, such as education, administration, research and development, entertainment facilities and at last but not least in economic life. The companies' need for information expands in the outer environment (the tendency of production, the necessary number of employees for production, using norms). The company itself must give information for the people involved in it (company owners, leaders, employees, partners, creditors, etc.). Giving information is the task of accountancy, its system is grouped by the provided information's type. The financial accounting reports about the incoming and the expenditure of a company and how the economic events influenced the financial situation. The management accounting means the expense pay-off, the accomplishment pay-off, many other pay-offs (planning, investing) and other statistics of companies. In the last few years the exponentially developed information technology made it possible to process huge amount of data. The processing of information is helped by the introduction of Enterprise Resource Planning. This is a modular system in a modular way which covers the working process of a company. The aim of its use is to select the most important pieces of information, to select the relevant information and to help the leaders in making the right economical decision.

Key words:

information, financial accounting, management accounting, Enterprise Resource Planning, modular system

Összefoglalás

Az információ az élet minden területén fontos szerepet játszik, így az oktatásban, a közigazgatásban, a kutatásban és fejlesztésben, a szórakoztatásban, és végül, de nem utolsósorban a gazdasági életben is. A vállalatok információigénye kiterjed a külső környezetre (várható kereslet, eladási, beszerzési. ár, piaci, gazdasági helyzet) és belső környezetre egyaránt (termelési előirányzatok, termelés létszámigénye, felhasználási normák). A vállalat maga is köteles információt nyújtani a vállalat érintettjei számára. (tulajdonosok, vezetők, alkalmazottak, partnerek, hitelezők, stb.) Az információ nyújtás a számvitel feladata, rendszerét aszerint csoportosítják, hogy milyen információt közöl a vállalatról. A pénzügyi számvitel arról ad számot, hogy a vállalkozás bevételei és ráfordításai hogyan alakultak, hogyan hatottak a gazdasági események a vagyoni, és pénzügyi helyzetre. A vezetői számvitel a költségelszámolást, a teljesítmény-elszámolást, különféle (pl. tervezési, beruházási) számításokat, a vállalati statisztikákat jelenti. Az utóbbi években exponenciálisan fejlődő információs technológia megteremtette a nagy tömegű adattárolás és kezelés technikai lehetőségét. Az információ feldolgozást nagy mértékben segíti az integrált vállalati rendszerek bevezetése. Ez egy modulárisan felépített rendszer, ami lefedi egy vállalat működési folyamatát. Használatának célja, hogy a sok információból kiválassza az igazán fontos információkat, azokat feldolgozva segítsen a vezetőknek a gazdasági döntésekben.

Kulcsszavak:

információ, pénzügyi számvitel, vezetői számvitel, integrált vállalati rendszerek, moduláris rendszer

Számvitel, mint információs rendszer

A számvitel egy gyakorlati tevékenység, mely során információszolgáltatásra kerül sor. Olyan nyilvántartási rendszer, amely a vállalkozásoknál bekövetkezett változások (gazdasági események) megfigyelését, mérését és feljegyzését végzi. A számvitel általános rendszerét többféleképpen csoportosítják, annak megfelelően, hogy milyen információs igénynek kell megfelelnie. Az egyik megközelítés szerint a számvitel külső és belső számvitelre tagolható. Külső számvitel keretébe a pénzügyi könyvelés és az annak adataiból összeállított beszámoló elkészítése tartozik, ez a pénzügyi számvitel, ami arról ad számot, hogy a vállalkozás teljesítménye és ráfordításai hogyan alakultak, és hogyan hatottak a vagyoni, pénzügyi helyzetre. A belső számvitel a költségelszámolást, a teljesítmény-elszámolást, különféle (pl. tervezési, beruházási) számításokat, a vállalati statisztikákat jelenti, ez a vezetői számvitel, feladata a tevékenység folyamatának teljes körű megfigyelése. A pénzügyi számvitel által készített beszámoló tartalmazza a érlelet, az eredménykimutatást, és a kiegészítő mellékleteket. Ezeknek az összeállítását törvény szabályozza. A vezetői számvitel által készített dokumentumoknak nincsenek köztött szabályai, mélységét és módszereit a vállalkozás vezetői alakítják.

Magyarországon, a piacgazdaság megjelenésével a számviteli információs rendszerrel szemben olyan követelmény alakult ki, hogy felépítése nemcsak a központi információs igényeket elégítse ki, hanem a bel- és külföldi befektetőket, hitelezőket, versenytársakat is.

Az információs szükségletet egyrészt a tervezési és ellenőrzési folyamat elégíti ki, ugyanakkor ezeknek a folyamatoknak az elindításához is szükségünk van információkra, ami alapján el lehet indítani a tervezést és ellenőrzést. Az információ, mint a döntések alapja az egyik legfontosabb erőforrása egy vállalatnak. Az utóbbi években exponenciálisan fejlődő információs technológia megteremtette a nagy tömegű adattárolás és kezelés technikai lehetőségét. Széles körben megfigyelhető, hogy a vállalkozások jóval több adatot termelnek és tárolnak, mint amennyit valójában felhasználnak. Az információs rendszerek sokat segítenek az információk rendszerezésében, döntés előkészítésben.

Vállalati információs rendszerek kiépítése

A vállalatirányítási információs rendszer, a szakirodalomban egyre inkább ERP-ként (Enterprise Resource Planning¹) emlegetett [információs rendszer](#) – a [vállalat](#) környezetére, belső működésére és a vállalat – környezet tranzakcióira vonatkozó információk koordinált és folyamatos beszerzését, feldolgozását, tárolását és szolgáltatását végző személyek, tevékenységek, valamint a funkciók ellátását lehetővé tevő hardver- és szoftvereszközök összessége.

Az információs rendszer fő összetevői: az [ember](#), mint döntés-előkészítő és döntéshozó; a külső és belső [információ](#); és a külső és belső [hardver](#) és [szoftver](#) elemek, szervezeti megoldások (azaz az [orgver](#)). Az információ ellátási feladatot több fázisra lehet bontani [1]:

¹ Vállalkozási forrástervezés

1. Az információ szükséglet megállapítása - milyen információkra, milyen pontossággal, milyen időközökkel és melyik címzettnek van szüksége az információra;

2. Információ beszerzés és feldolgozás – a belső és külső információs források kiválasztása, az információk költségeinek és hasznainak figyelembe vétele, az információk részletezése, összekapcsolása;

3. Információátadás és –értelmezés – bemutatási lehetőségek kiválasztása (grafikus, táblázatos, stb.) a számok és értékek értelmezése, okok és hatások kimutatása, cselekvési alternatívák és döntési szabályok előterjesztése;

4. Információtárolás és feldolgozás – a tárolóeszköz és számítástechnikai háttér megválasztása.

Tartalom szempontjából az információ szükséglet lehet operatív, ezek azok az információk, amik a feladatok elvégzéséhez folyamatosan szükségesek, és lehet stratégiai, amelyek a hosszú távú vállalati fejlődéshez szükségesek.

Az információ feldolgozása során különböző mutatószámokat lehet kiszámítani, amelyek segítenek abban, hogy értékeljék a vállalkozás teljesítményét, feltárják a kritikus pontokat. Ezek a mutatók törtétek, mindig van egy viszonyítandó adat és egy viszonyítási alap, ezért meg van az információ vesztes veszélye, ha nem tudjuk egyértelműen meghatározni a mutató értékének változását. (például nem tudhatjuk hogy egy tört értékének változását a nevező, vagy a számláló értékének változása okozta. Ezért általában egy mutatót további almutatókra kell bontani – bővítéssel, felbontással- így egy mutatószámrendszert kapunk. Az irodalom rengeteg mutatószámrendszert ismer, ami segít a vállalat vagyoni, pénzügyi, jövedelmezőségi, vagy hatékonysági helyzetfelmérésében. A két legismertebb mutatószámrendszer:

1. A DuPont- mutatószámrendszer, ismertebb néven a ROI (Return On Investment²) mutatószám. Ezt 1919-ben dolgozta ki a DuPont vegyipari konszern.[2] Ez a mutató az összítőke megtérülést méri, egy %-os érték. Annak hatékonyságát méri, hogy a vállalkozás milyen hatékonyan ruház be a minél nagyobb profit érdekében. Kifejezi a beruházás által elérendő cél mértékét. Másféppen fogalmazva az elérendő eredmény és a ráfordítások viszonya. Kiszámítása az alábbiak szerint történik:

$$ROI = \frac{\text{Eredmény}}{\text{Ráfordítás}}$$

A Du Pont mutatószámrendszer a vállalati gyakorlatban gyakran jelent tervezési és utólagos elemzési (ellenőrzési) eszközt is;

2. A ZVEI- mutatószámrendszer (Zentralverband der elektrotechnischen Industrie³) – Az Elektronikai Ipari Szövetség 1969-ben hozta nyilvánosságra.[3] Többször kibővítették, módosították, ma is a legfontosabb monetáris mutatószám rendszer. Két fő célja van, hogy tervezéskor a célértékeket a mutatószámok segítségével számszerűsíteni lehessen, valamint időbeli és üzemi összehasonlítások segítségével kell használni az elemzési lehetőségeket. A ZVEI vegyes mutatószámrendszer ahol részben

² Befektetés visszatérítése

³ Villamos ipari központi társaság

matematikai, részben logikai összefüggések érvényesülnek. A rendszer viszonyszámokat és abszolút adatokat egyaránt tartalmaz. Felhasználja a számviteli beszámoló, valamint a költségek és teljesítmények, a belső eredményszámítások adatait. A ZVEI rendszer alapvetően két megközelítésben vizsgálja a vállalkozást, egyrészt a vállalat növekedését, fejlődését értékeli (növekedéselemzés), másrészt a működés, a gazdálkodás különböző megközelítésű vizsgálatát (struktúraelemzés) jelenti

Számítástechnikai támogatás a tervezésben és számvitelben

Akkor beszélhetünk integrált vállalatirányítási rendszerről, ha szoftver támogatja a vállalat pénzügyi, kereskedelmi, vagy, gyártási tevékenységének legalább két komponensét. A standard programok alkalmazásának meg vannak az előnyei és hátrányai. Előny, hogy nincs a programnak fejlesztési ideje, jól kalkulálható a beszerzése, a szoftware-ek rugalmassága lehetővé teszi újabb modulok beépítését. Hátrány lehet, hogy olyan funkciókat is tartalmaz, ami felesleges, időközönként meg kell újítani a licence szerződést, és bármilyen új paraméterezést csak a programot forgalmazó cég tehet meg. Az egyedi software kifejlesztése nagyobb költségekkel jár és időigényes a fejlesztési és tesztelési idő miatt, de a vállalat a saját szempontjai szerint építheti fel, nem tartalmazza csak azokat a funkciókat ami a vezető tervezési és ellenőrzési feladatait segíti. Előny a saját fejlesztésű programnál a bővítés egyszerűbb lehetősége is.

Ahhoz, hogy az alkalmazott információs rendszer hatékony legyen, szükséges, hogy a vállalat irányítási logikájának megfelelően moduláris felépítésű legyen, és egyes moduljai legyenek egyenként, és akár korlátozott funkció terjedelemben is bevezethetők. Az integrált rendszer moduljai közt logikai kapcsolat kell legyen, közös adatbázist kell felépíteni, ami biztosítja a modulok közti kapcsolatot. A moduláris felépítés nem csak egyes modulok használatát teszi lehetővé, hanem újabb modulokat lehet integrálni.

Egy jó felépített rendszer moduljai közös adatbázison dolgoznak, nincs szükség az egyes funkciókat ellátó modulok közötti külön adatátvitelre. Egy-egy vállalati életben szokásos eseménysort feltételezve a raktáros miközben a raktárkezelő modult használja, közli a rendszerrel, hogy egy bizonyos áru beérkezett hozzá, az információ azonnal megjelenik a főkönyvben is, amit az arra jogosult könyvelő a pénzügyi és számviteli modult használva, akár meg is nézhet. A beszerző látja, hogy a megrendelt áruból mikor mennyi érkezett meg, s az értékesítési osztály dolgozója, vagy a termelés szervezéséért felelős személy szintén az aktuális állapot ismeretében dolgozhat. Egy felhasználó szemszögéből nézve az integráció egyrészt a különböző alkalmazási területek (pl. készletgazdálkodás, értékesítés) integrált együttműködését jelenti, másrészt a területileg, szervezetenként elkülönülő felhasználó csoportok adatainak egységes kezelését is. Egy értékesítő pl. a vevőinek nem csak a saját tagvállalatával szembeni tartozását látja, hanem a teljes vállalattal szemben fennállót is. Az integráció középpontja egy olyan egységes adatállomány, mely lehetővé teszi, hogy egy vállalat valamennyi szervezeti egysége automatikusan ugyanazt a számlakeretet, anyagszám rendszert, vevő ill. szállító azonosítót használja. A rendszer egyszerre biztosítja a vállalat egységes információigényét és a szervezeti egységek önálló gazdálkodá-

sát. A vállalatok többségénél az SAP (Systeme, Anwendungen und Produkte⁴) integrált rendszert vezették be. Ez egy moduláris rendszer, ami a teljes vállalati folyamatot lefedi. Lehetővé teszi a minőségellenőrzést, az anyaggazdálkodást, a termelés tervezését, a pénzügyi könyvelés, az eszköznyilvántartást és a költségszámítást. Az SAP után a második helyért folyik a harc. Erre a helyre jó eséllyel pályázik az Oracle Financials, amely elsősorban pénzügyi területen és az államigazgatásban erős. Az Oracle főleg ott próbálja bevenni a cégekhez az Oracle Financialst, ahol adatbázis-kezelője és alkalmazásai révén már amúgy is megvetette a lábát. Ugyancsak a második helyért száll ringbe a BPCS (Business Planning and Control System⁵) is, amelynek specialitása az, hogy elsősorban AS/400-as platformon fut. Mivel ez a megkötés szűkítette a BPCS piacát, ezért elkészítették a rendszer UNIX-os verzióját is, így a BPCS teljes mértékben fel tudja venni a harcot a konkurens rendszerekkel. A BPCS rendkívül nagy rekordszámot tud kezelni, ilyen nagyságrendű feladatokra csak az SAP és a BPCS alkalmas. Az árban egy kategóriát jelentő SAP- Oracle Financials- BPCS hasonló piaci pozíciókkal rendelkezik Magyarországon is, mint a nagyvilágban. Ez nem érvényes a többi, e kategóriában tartozó, de valamivel olcsóbb programcsomagra, pl. a Baan-ra, [4] (A vállaltirányítási integrált programot két testvér, Jan Baan és testvére Paul Baan fejlesztette ki).

Összegzés

Az információ az egyik legfontosabb erőforrása egy vállalatnak. Egy vállalat életében többféle információról beszélhetünk. Nevezhetjük bemeneti információknak azokat, amik a vállalat környezetéről tájékoztatják a vállalat vezetését. Ezek lehetnek információk a fogyasztási szokásokról, versenytársakról, eladási árról, vagyis mindarról, ami alapján a vezető eldöntheti a termelés irányát. A vállalat is köteles információt adni saját működéséről, ezeket készíti el a pénzügyi számvitel, ez a mérleg, az eredménykimutatás és a kiegészítő melléklet, ami a vállalat vagyoni és pénzügyi helyzetéről ad információt a vállalat érintettjeinek. A vállalati integrált rendszerek sokat segítenek az információk hasznos feldolgozásában, a vezetők számára a döntés előkészítésre és döntéshozatalra. alkalmassá tételében. A mai felgyorsult világban előfordulhat, hogy túl sok információ áll rendelkezésre, ezért szükség van ezek rendszerezésére, kiválogatására, hogy csak azok az információk álljanak a vezető rendelkezésére, amelyek igazán befolyásolják a döntéseket. A számítástechnikai támogatás felgyorsítja, és hatékonyabbá teszi a vállalati tervezést és ellenőrzést.

Irodalom

- [1] Horváth & Partner: *Controlling, Út egy hatékony controlling rendszerhez*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1997, 154.old
- [2] Horváth & Partner: *Controlling, Út egy hatékony controlling rendszerhez*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1997, 158.old

⁴ Rendszerek, használatok termékek

⁵ Üzleti tervezés és ellenőrző rendszer

[3] Hanyecz Lajos: *Controlling és üzleti tervezés*, Saldo Kiadó, Budapest, 2009, 223.old

[4] webhely: mai.kando.hu/documents/tantargy/gazdinfo/ADUIVR.doc

Szilágyi Judit, Phd hallgató

Munkahely: Wekerle Sándor Üzleti Főiskola

Cím: 1083 Budapest Jázmin u. 10.

Tel.: 36-70-314-0385

E-mail: szkj@freemail.hu